

Protėvių stulpas

Pavadinimas	Protėvių stulpas
Muziejus	Lietuvos nacionalinis dailės muziejus
Fondas	pagrindinis
Tipas	skulptūra
Sritis	dailė, liaudies menas
Pirminės apskaitos numeris	LNDM ED 191668
Inventorinis numeris	LNDM R 844
Matmenys	aukštis – 92,7 cm ilgis – 4,5 cm plotis – 14 cm
Medžiagos	medis
Sukūrimo data	XX a. vid.
Sukūrimo vieta	Indonezija

Vieno iš pačių žinomiausių asmatų genties ritualinių objektų, vadinamųjų protėvių stulpų (bis) variantas, vaizduojantis tris antropomorfines stilizuotas figūras ir jų viršuje stovintį paukštį; stulpas sukomponuotas kaip ažūrinė kompozicija, išdrožta iš vieno medžio gabalo. Apatinė figūra stovi ant pailgo stačiakampio pagrindo, ilgos kojos beveik tiesios, pėdos nedetalizuotos, kūnas nuo juosmens ir galva horizontaliai ištiesti į priekį, rankos ištiestos žemyn ir abiem delnais įsitvėrusios vertikalaus strypo, kuris kyla nuo pagrindo viršaus ir atsiremia į žemyn panarintos galvos smakrą. Galva pailga, veidas minimalistinių bruožų. Antroji figūra stovi ant apatinio personažo nugaros šiek tiek palinkusi į priekį, kaip V raidė sulenktomis rankomis įsitvėrusi vertikalaus strypo, kuris greičiausiai yra kotas ieties, iki pat dantytosios koto dalies susmigusios į apatinio personažo galvą: nei apatinis, nei antrasis personažas neturi jokių lyties ženklų, tik nuo pastarojo juosmens kaip uodega išdrožtas įstrižas strypelis, kuris trikampių užlinksta ties sprandu ir tampa atrama viršutinio vyro pėdoms, kurių priekines dalis jis uždėjęs ant antro personažo pečių; panašia poza stovintis vyras sulenktose ir į priekį ištiestose rankose laiko prie burnos priglaustą indą, o ant jo nugaros kabo reljefiniais zigzagais dekoruotas krepšys. Ant viršutinio personažo viršugalvio stovi greičiausiai ragasnapis arba kalao (*Rhyticeros undulatus*) stambiu pražiotu snapu, didelis puošnus paukštis, kurį, kaip susijusį su siela, protėvių pasauliu ir dvasiomis, vietinės tautos naudoja ritualiniams tikslams. Jo didelis kumpas snapas dažnai vaizduojamas ant protėvių atvaizdų ir statulų, taip pat yra karių ir „galvų medžiotojų“ simbolinis aksesuaras ir dažnas memorialinių stulpų prasminis ženklas. Protėvių stulpai, siekiantys iki 7 m aukščio, yra drožiami ne kaip meno, o kaip memorialiniai objektai svarbių asmenų – karių gyvenimui atminti. Stulpai paprastai vaizduoja keletą neseniai mirusiųjų atvaizdų. Kiekviena stulpo figūra atspindi konkretų asmenį ir jo vardą pavadinta, bet individualių bruožų nevaizduoja. Nuo tada, kai skulptūra pavadinama, ji įkūnija to žmogaus dvasią. Todėl skulptūros laikomos kaip tarpininkai tarp bendruomenės ir jų protėvių, kurie, anot asmatų, veikia ir kontroliuoja jų gyvenimą. Protėvių stulpai yra ir kaip pažadas atkeršyti už jų mirtį. Asmatai nepripažįsta natūralios mirties, jie tiki, kad mirtį visad sukelia priešas tiesiogiai kare arba burtais, o kiekviena mirtis sukelia pasaulio disbalansą, kuris gali būti ištaisytas tik prieš mirtimi. Kol žudikui neatkeršyta, miręs giminaitis negali pasiekti rojus (Safan), o klajodama po genties teritoriją jo dvasia gali kenkti gyviesiems. Saugoti visatos pusiausvyrą buvo asmatų gyvenimo ir jų bendruomenių tvarkos pagrindas. 1961 m. Vakarų Naujosios Gvinėjos dalį okupavusi Indonezija uždraudė galvų medžiokles, sutrikdė mirusiesiems skirtus ritualus su specialiai jiems drožiamomis skulptūromis. Nuo 7-to dešimtmečio vidurio mirusiesiems skirtos šventės vėl rengiamos; jų svarbiausias akcentas – protėvių stulpai, kuriami tik vienoms konkrečioms apeigoms, paskui nunešami į sago palmių giraitę ir ten visam laikui paliekami; supuvę jie įsiskverbia į žemę ir antgamtinė jėga veikia sago palmių augimą, taip užtikrindami šio pagrindinio asmatų maistinio augalo derlumą ir klano gerovę.